

ОСВРТИ И ПРИКАЗИ

УДК 329.11(049.3)

DOI: <https://doi.org/10.22182/spm.5912018.17>

Осврт

Душан Достанић

Институт за политичке студије, Београд

УПУТСТВО ЗА КОНЗЕРВАТИВЦЕ

Прошлогодишњи избори у Немачкој донели су крупне промене на политичкој сцени ове земље. Алтернатива за Немачку (АфД), странка која до сада није била заступљена у Бундестагу, освојила је 12.6% гласова и тиме постала трећа по снази партија у парламенту, чиме је значајно угрожена доминација сестринских странака ЦДУ и ЦСУ на десној страни политичког спектра. Недуго пре октобарских избора у немачким књижарама појавила се књига једаног од водећих људи АфД-а, Александера Гауланда, под насловом *Упутство за конзервативце* (Alexander Gauland, *Anleitung zum Konservativesein: Zur Geschichte eines Wortes*, Landt Verlag, Berlin, 2017, 138 стр.), у којој је изложио своје политичке ставове. Имајући у виду узбуђење које је изазвао очекивани улазак АфД-а у парламент, те различите реакције које су се могле опазити и у српској јавности, за очекивати би било да су разни новинари, стручњаци и аналитичари барем прелистали Гауландову књигу. Међутим, то се није догодило, па су критичари ове странке, као и неки од оних који су јој наклоњени, о Алтернативи писали и говорили на основу личних импресија, жеља или страхова, односно некритички преузимајући туђе оцене.

Заправо, овде није реч о новој књизи, већ о реиздању књиге из 2002. године. Према ауторовим речима, то овај рад ипак не чини застарелим, јер конзервативизам не живи од онога што је било јуче, него од онога што вечно важи (135).

Из наслова је јасно да се аутор идентификује са конзервативизмом, штавише, он жели да другима пружи упутства како да буду конзервативци у савременом свету. Међутим, имајући у виду да се

овај појам у данашње време користи на најразличитије начине, као ознака за све и сваког од задртих комуниста, преко неолиберала до верских фанатика (7), те да у оквиру конзервативизма постоје различите струје и традиције, поставља се питање на шта тачно Гауланд мисли када говори о конзервативизму? Није ли, уосталом, Панајотис Кондилис у својој чувеној студији о конзервативизму изричито тврдио да је конзервативизам као конкретна историјска појава мртав и погребен? Није ли након њега слично писао и Џон Греј?

Гауланд, за разлику од Кондилиса, припада оној струји која конзервативизам не везује за конкретне идеолошке садржаје, односно за аристократију као њиховог носиоца, већ је он за њега „антрополошка константа“ (7). Као и у својој ранијој књизи (*Was ist Konservativismus?*, 1991) Гауланд и овде показује да стоји на темељу берковске, острвске, традиције конзервативизма, те да је подозрив према немачкој традицији која се везује за политичку романтику. Зато он већ на почетку књиге покушава да понуди своје виђење конзервативизма. У том смислу започиње одређењем конзервативизма, сажетим приказом историје конзервативизма у немачком контексту, одакле прелази на задатке конзервативаца у унутрашњој и спољној политици. Овим радом Гауланд покушава да одговори на питања шта је конзервативизам, каква је његова повед, које су његове грешке из прошлости, али и који су му задаци у будућности, те зашто нам је он данас потребнији него икад. У том смислу, реч је о својеврсном покушају рехабилитације конзервативизма, али не и нерелективне одбране по сваку цену.

Основна Гауландова теза спада у круг стандардних конзервативних идеја, које на различите начине понављају Берк, Генц или Кирк. Суштина конзервативизма је одржање равнотеже између стабилности и промене, одржања и напретка. Када тај однос бива поремећен тиме што су снаге промене сувише ојачале, потребна је снажна противтежа која ће те снаге промена обуздати како не би дошло до општег хаоса у коме не постоји више ништа чврсто и стабилно, у коме се губе сви оријентир, те се на послетку распада и сама заједница. Према Гауланду, у време у коме живимо ништа нам није нужније од једног таквог успоравања.

Одатле следи да Гауланд на конзервативизам не гледа из позиционе перспективе као на бандоглаво одржање *status quo*, него у његовој основи види принцип разборитости. Представник овог конзервативизма је Берк, који је у својој полемици против Француске револуције уобличио и на светло дана изнео конзервативне принципе. Штавише, према Гауланду, Беркове идеје су и данас савремене и актуелне, те нуде одговор на растућу економизацију,

мултикултурализам или глобализацију тржишта и људских права (11-12). Берк је актуелан због свог скептицизма, пре свега своје скептичне антропологије, супротстављања и либералном индивидуализму и ауторитарном колективизму, скепсе према прогресивизму и конструктивистичким апстракцијама, одбране традиције и континуитета, развијеног осећаја за све што је спонтано формирано током историје, те због свог противљења радикалним променама. Такође, он је актуелан јер зна да се из историје не може иступити, да се она не може окончати и да је искуство генерација отелотворено у традицији – том колективном уму – увек сигурнији водич од слабог појединачног разума. Гауланду је посебно стало до тога да покаже како Берк није антипросветитељ и филозоф ирационализма, него неко ко само указује на несавршеност и ограниченост људског разума. „Берк није био зачетник једног новог конзервативног погледа на свет. Беркова порука је порука мере и средине, опрезне реформе уз очување целине“ (17). Према томе, Гауланд за себе заузима позицију класичног конзервативизма, те је код њега узалудно тражити некакве идеје „нове“ или „радикалне“ деснице, што је међу коментаторима чест случај. Његов конзервативизам значи очување и прилагођавање.

Док је овакво одређење конзервативизма у англосаксонском свету мање или више јасно и непроблематично, у послератној Немачкој ствари ипак стоје нешто другачије. Наиме, и Гауланд је свестан да је појам конзервативизма у Немачкој оптерећен тешким наслеђем, те да су конзервативци под оптужбом да су они довели Хитлера на власт. Другим речима, он схвата да су сами немачки конзервативци, или они који су се тако називали, одговорни за положај у коме се налази немачки конзервативизам, као и за тешку појмовну збрку. Међу Немцима су Беркове мисли пале у једну сасвим другачију средину од оне у којој су настале. Зато је Гауланд, како би рехабилитовао конзервативизам, принуђен да одвоји конзервативизам од национализма, што чини позивајући се на Метерниха, Генца и браћу Герлах. Међутим, то једнако значи и критичко сагледавање немачке повести у протеклих 200 година, као и улоге коју су у тој повести играли конзервативци. Реч је о изузетно прецизној критици немачке конзервативне традиције, почевши од романтичара, те, према Гауланду, кобног раскида Немачке традиције са Западом. „Преласком на романтику и развојем просветитељства у идеалистичку метафизику, немачка мисао о држави ступила је на изолационистички пут. Тако је Хегел бранио ум против разума, Адам Милер идеју против појма“ (19). Ништа боље не пролазе ни Клагес, Хајдегер (који представља најекстремнију тачку у бегу

од западноевропског духа, крај класичне немачке филозофије и који не зна шта је слобода [32-33]) и рани Томас Ман. Политичком банкроту немачког конзервативизма претходила је духовна криза (9-10). Гауланд се беспошtedно обрачунава са идејама о немачкој изузетности, односно посебној културној мисији, идејом о Немачкој као мосту између Истока и Запада, као и пренаглашавању националне државе, изједначавању појмова државе и нације, те је за њега спој конзервативизма и антизападног национализма оно што је Немачку и Европу одвело у катастрофу Другог светског рата. Посебно му је стало до тога да се дистанцира од традиције „конзервативне револуције“ која је желела да „ствара ствари које су вредне очувања“ (Мелер ван ден Брук). Гауланд не само да себе не види као део те немачке традиције конзервативизма, него сматра да је „немачко-пруски конзервативизам“ пропао, те да се више ни не може пробудити јер су нестале његове претпоставке (34).

Истовремено, Гауланд упозорава на слабости немачког идентитета у поређењу са енглеским или француским, јер сматра да Немци не поседују некакав „заједнички поглед на свет“ или „начин живота“, те је немачко друштво друштво без самосвести. У недостатку друге везивне снаге, посегло се за агресивним национализмом. Прихватање Фридриха Великог за симбол немачког идентитета, имало је, према Гауланду, такође озбиљне последице. У спољној политици Фридрих је деловао сасвим супротно од онога како би требало да се понаша конзервативац. На основу ових неколико поглавља најбоље се види колико су неосноване бајке о Гауландовом национализму, што посебно долази до изражаја када каже да је Шлезија за Немачку изгубљена исто онако како је и добијена (25). Слично другим савременим конзервативцима (Скрутон), Гауланд није националиста, али јесте патриота. „Осећај за завичај и осећај за свет се међусобно условљавају“ (10-11). Овај патриотизам га, ипак, не спречава да критички разматра историју своје земље.

Потребно је још једном истаћи да је Гауландов узор Берк, а не немачки конзервативци, као и то да овде није реч о опортунизму или предизборном трику. Наиме, Гауланд је у круговима немачких конзервативаца и раније важио за познатог англофила. Исто разматрање са немачким конзервативизмом среће се и у његовој књизи из 1991, а познат је и одговор Ханс-Кристоф Крауса, који је имао више сензибилитета за немачку конзервативну традицију, што доказује да је немачка конзервативна сцена миљама далеко од онакве „хомогености“ какву виде овдашњи „експерти“.

Након ове критичке анализе немачке конзервативне традиције, Гауланд даље разматра немачки положај после Другог свет-

ског рата. Слабост и нове и старе Савезне Републике се, према Гауланду, огледа у томе да насупрот западноевропским демократијама и САД у Немачкој не постоји једна неупитна, традиционална и у повести укореењена конзервативна позиција (8), која би се могла супротставити силама необуздане модернизације и економизације. То је, иначе, став који са Гауландом дели већина немачких конзервативаца, који једнако сматрају да је немачка несрећа у томе што је реч о држави без деснице, која је живела у избегавању конфликта и под „либералном хегемонијом“. Чак су и конзервативци калибра једног Гелена и Шелског прихватајући „идеологију принуде ствари“ поништили појам политичког за љубав технократије која оптимално функционише (93).

Одатле Гауланд изводи закључак да се ствари и нису превише промениле. Према његовом мишљењу, СР Немачка заиста је представљала место ван историје и ван стварности – државу која је била практично без војске и која се одрекла политике да би уживала у високом стандарду. Заправо, идеја о немачкој изузетности је преживела Хитлера, само у измењеној форми. То више није био империјализам више расе, него „морални империјализам“ нације која се због своје историјске кривике одрекла патриотизма, историје и политике, те која верује да за њу не важи оно што важи за остале народе. Немци су се одрекли метафизике и прихватили прагматизам, без одговорности, поверовали су да су постали најбољи народ на свету, и желели су да и друге поведу својим путем. Њима нису били важни ни сопствена прошлост, ни култура, ни идентитет; довољни су били дуги годишњи одмори и социјално осигурање. Гауланду је јасно да везивање за Запад „претпоставља сопствени прихваћени идентитет“, па је „самосакаћење дубљи разлог недостатка воље за животом (*Existenzwille*) и спремности на деловање“ које су уочљиве у Савезној Републици (37). Таква Немачка доживела је уједињење и постала најснажнија држава Европе, а на њеном челу били су „трећеразредни“ политичари као Хелмут Кол. Такође, велики проблем Савезне Републике, који је такође у вези са недостатком конзервативизма, је и недостајућа национална симболика, коју модерна држава није у стању сама да створи. Национална симболика важна је као интегративни фактор, посебно у време убрзане глобализације, јер она одговара на људске потребе за припадношћу. То има посебну тежину у Немачкој, у којој нема јединственог немачког „начина живота“ и у којој се људи у недостатку нечега дубљег, идентификују са индустријским и социјалним тековинама. Оно што држи Немачку на окупу нису дељене вредности, него економска способност. Речју, Немачка има великих проблема

са идејом континуитета, повесном свешћу, односно са „естетизацијом политичког“ и самопредстављањем. „Перманентна револуција, коју је произвело слободно тржиште, одузело је прошлости њен ауторитет“, што је за последицу имало „менталну слабост“ која Немце онемогућава у „обликовању политике“ (49). Покушај да се стари конфликти забораве, а Европа обнови преко тржишта и људских права, за Гауланда је „интелектуална реварваризација“. Када се према својим суседима опходе без сећања на прошлост, односно аисторијски, Немци стоје на прагу новог „посебног пута“ (51), изричит је Гауланд.

Поред осталих штетних последица безграничне модернизације, Гауланд помиње и пораст конзумеризма, премоћ привреде која делује против нације и националне традиције, проблеме са имиграцијом, пад образовања и пропаст образованог грађанства, потискивање друштвених наука, замену елите, губитак митова... Све то значи да је стара Савезна Република дошла до краја, те да „умире у боловима“, у чему су јој помогли канцелар Шредер и министар спољних послова Фишер (66).

Гауланд је без сумње оштар критичар. Немачка не може да испуни своју улогу у Европи, ако не одустане од идеја о сопственој изузетности и положају ван историје. Она мора да се врати у историју, а то значи у стварност живота. До ове промене у немачком понашању на плану спољне политике може доћи само кроз промену у унутрашњој политици, а ту на сцену ступају конзервативци.

Према Гауландовом мишљењу, Немачка без снажне конзервативне политике неће преживети. Ако је живот под стакленим звоном након рата и био могућ, сада то више није случај – слатки сан се завршио (69). Силе промене су се умножиле толико да је и сам опстанак доведен у опасност. Заправо, силе напретка и модернизације су се до пада Берлинског зида, у страху од комунизма, још држале суздржано и умерено. Пад комунизма отворио је широм врата либералној хегемонији, конзумеризму и глобализацији. Зато, сматра Гауланд, ако конзервативци не обуздају прогресивце, Европу чека време револуција. А пошто су све утопије потрошене, то значи да је дугорочни избор или снажна конзервативна противструја, која помоћу преосталих, традиционалних предмодерних институција обуздава слободно тржиште, модернизацију и економизацију живота, или анархија (43-44).

Након дијагнозе стања, Гауланд, у складу са оним што је научио од Берка и Генца, каже да је потребно повратити равнотежу. Силе прогреса су преодоминантне и зато је потребно да неко точак напретка ухвати за жице, пре него што се све заврши у катастро-

фи. То је посао за конзервативце. Они треба да помогну оне снаге које ће припитомити тржиште, цивилизовати економију и спречити економизацију живота. Конзервативци из повести знају да економија није све и да задовољење економских потреба није довољно за равнотежу у друштву (69). Реч је, дакле, о старом аргументу да се не живи само од хлеба. Од Берка је Гауланд научио да су ирационалност, понос, предрасуде, вера и национални идентитет једнако важне човекове потребе, те да он никада неће моћи да се сведе само на ниво „рационалног привредног субјекта“. Зато су породица, завичај, нација и друге конзервативне вредности противтежа економији, које би се, када не би постојале, морале измислити. Морални ауторитет ових институција спречава да се друштво претвори у друштво вукова (70). Дезинтеграцију друштва неће спречити ни „пермисивно-цинична елита забаве“, ни економска рационалност, него држање за старе и у последњих 1000 година потврђене институције. Заправо, то су основе на којима почива модерна, уставна држава, иако не може сама да их створи (Бекенферде). Најважнија међу тим установама је породица, а њену заштиту Гауланд изводи из убеђења да су појединцу потребне људске везе, као би издржао изазове модерне (75). У Гауландовој интерпретацији, ова породична политика, за коју се он залаже, подразумева снажну регулацију и ограничења логике тржишта.

Слично се може рећи и за људску потребу за завичајем и очувањем старих навика које у време свеопштих промена човеку дају ослонац и сигурност. Људи не живе само од хлеба, него и од навика. Тако и традиција и старе врлине служе стабилизовању и одржању друштва, посебно у кризним временима када заташкавају привредне и социјалне дефиците, делују умирујуће на борбу око расподеле ресурса, одржавају осећај достојанства код човека и спречавају негативне последице претеране индивидуализације. Оне су извор одакле власти добијају легитимитет. При томе за Гауланда није превише битно да ли су традиције прадавне или нешто млађе, спонтано настале или конструисане. Оно што је битно је њихов психолошки значај (82). Где традиције недостају, на њихово место долазе „терапеути“. Супротно разним еманципаторима, Гауланд, сасвим берковски, закључује да је човек снажнији када је окружен традицијама него када је без њих. Будући да се у модерном свету отуђење не може избећи, те да је безконфликтно друштво само пуста маштарија, традиција ће играти све битнију улогу у друштву.

Исту компензаторску улогу према Гауланду игра и уметност, која се такође може посматрати као растерећење, као искакање из „окамењеног кућишта рационалности“, те, дакле, поново као кон-

зервативни ослонац против модерног отуђења (85). Из реченог је јасно ауторово противљење комерцијализацији и индустријализацији уметности, иако он то не наводи експлицитно. Међутим, Гауланд је свестан да се у уметности огледа дезинтеграција друштва, те према томе и њених ограничених могућности у контексту конзервативних циљева. Она више служи као „термометар“, транспортује утопијске потенцијале и служи индивидуалном растерећењу, али као конзервативни ослонац уметност постиже премало.

Међутим, сама компензација није у стању да обузда центрифугалне силе у друштву. Зато је потребно успорити промене, односно ублажити културни шок који настаје модернизацијом, те омогућити да се људи на њих навикну (87). Превелика брзина социјалних и културних промена чини да старе традиције застаревају брже него што се нове формирају. Речју, будући да су наши како индивидуални, тако и институционални капацитети за обраду иновација ограничени, нужно је успорити овај иновативни процес. Дакле, поново је реч о идеји равнотеже између сила промена и сила које чине промене подношљивим, јер напредак има и своје негативне последице. Потребно је повратити равнотежу између јединстава и мноштва, еманципације и рационалног дисциплиновања, општег добра и појединачне користи. Све што успорава и припитомљава глобализацију је добро и исправно: традиције, митови, исповедање вере, културе, етнице и границе, па чак и предрасуде (као и код Берка), уколико нису повезане са насиљем, имају стабилизирајуће дејство. Модерна се може издржати само ако се обескорењеност привредног субјекта допуни његовим збрињавањем у оквиру повести и културе.

Овакав став има јасне практичне последице. Конзервативци, према Гауланду, разумеју да сопствено мора имати предност над страном. Самим тим и имиграција има не само економске, него и културне границе, које су чак важније од ових првих. Такође, у том контексту нестаје и разлика између структурног и вредносног конзервативизма, јер вредности могу преживети само у оквиру одређених структура, чије разарање неће бити без утицаја на вредности. Речју, не може се бити „вредносни конзервативац“ који се залаже за очување породице, а не тражити ограничење времена рада продавница. На несрећу конзервативаца, њих не очекује само битка за радно време, него и изазови на пољу сурогат материнства, манипулације генима, еутаназije, односно онога што Гауланд назива „изродима морално необузданог либерализма“, новог савеза капитала и еманципације (92). Од тих питања не може се побећи, нити помаже ако се она маркирају као неполитичка. Питање еу-

таназије је политичко питање, те стога и конзервативци треба да заузму јасну вредносну позицију. Својевремено је Кол обећао духовно-морални заокрет, али је изневерио конзервативце.

Гауланд не прећуткује ни још једну значајну последицу свог основног става. Наиме из његове књиге је сасвим јасно да супротности између либералне, социјалистичке и конзервативне позиције нису нестале, нити су се смањиле. Напротив, глобализација их је ојачала и поново пробудила – истина на нов начин. Самим тим ни идеолошки релативизам и еклектицизам великих европских партија не може рачунати на изгледну будућност. Дакле, конзервативци треба да поново постану самосвесни конзервативци (у смислу Берка и Токвила), и да при томе не залутају у простор „конзервативне револуције“. Ипак, у Гауландовом случају се конзервативизам не редукује на једну странку. Реч је више о сукобу два менталитета, са једне стране либерално-индивидуалистичког, који подржава имиграцију, морални релативизам, признање сваке врсте самоостварења и са друге стране конзервативног, који почива на моралним начелима и западним традицијама и који је скептичан према економским нужностима те научним успесима. Дакле, борба се не води између грађанског тabora и социјал-демократа, него између конзервативаца и либерала у свим партијама (97). У суштини, реч је о идеји „попречног фронта“, где леви и десни антикапиталисти имају заједничког непријатеља у „турбо капитализму“. Самим тим и схема лево – десно губи на значају.¹ Поново није тешко приметити Гауландов дуг острвској традицији конзервативизма једне нације, односно тори демократије.

Гауланд књигу завршава разматрањем конзервативне, односно немачке спољне политике. Овај део књиге је посебно занимљив с обзиром да је реч о човеку који је изучавао историју међународних односа, те који у оквиру своје странке важи за архитекту спољнополитичке оријентације. У складу са оним што је изнео о унутрашњој политици, Гауланд скицира и своју спољнополитичку позицију, при чему наглашава да не постоји „конзервативна спољна политика“ него само добра и лоша спољна политика, с обзиром на интересе земље. Дакле, и конзервативци и социјалисти могу погрешно проценити положај и интересе своје земље, те према томе водити погрешну спољну политику. Основу Гауландове визије не-

1) Ово је важан моменат, ако се има у виду да је својевремено пред изборе у Бранденбургу Гауланд написао писмо гласачима у коме је хвалио Сару Вагенкнехт из Левице. Медији су писмо осудили као најгори популизам и предизборни трик, не водећи рачуна о томе да је Гауланд годинама пре формирања АфД-а, и пре него што је и мислио да ће бити кандидат на покрајинским изборима из дубоких, светоназорних разлога заступао идеју „попречног фронта“.

мачке спољне политике чини идеја о повратку историје. Ово се пре свега односи на државе источне Европе, које после Другог светског рата и комунистичке окупације поново настоје да се повежу са својим међуратним наслеђем. То, према Гауланду, ипак није разлог за превелик оптимизам с обзиром да су међуратне структуре биле изузетно лабилне. Он такође наглашава да источној Европи недостаје културно јединство, те да је реч о простору који ни пре комунизма није припадао западној заједници вредности (101).

У контексту „повратка историје“ и посебног статуса источне Европе, Гауланд даје контуре немачке спољне оријентације према Русији, Француској, Европи, Чешкој, Балкану и Блиском истоку. Уочљиво је да Гауланд, у складу са својим напред изнесеним схватањем конзервативизма, претежну важност полаже на културне и историјске детерминанте, много више него што расправља о економским детаљима или што се држи апстрактних принципа. Тако он за право народа на самоопредељење, односно стварање сопствене државе, каже да је оно ограничено способношћу народа да формира своју државу. Међународна заједница није обавезна да субвенционише образовање држава оних народа који на основу сопствених снага за то нису способни (106). Повест је кључна реч конзервативне спољне политике и разумети историјске силе, те их укључити у обликовање једне интересима вођене политике је највећи изазов уједињене Немачке (107). У складу с тим, за његову оријентацију, на пример, ка Русији је од одлучујуће важности то што Русија није ни европска, ни азијска држава, него посебан континент са засебном историјом и културним идентитетом (102), те то што никада није била класична национална држава, већ империја, и која никада неће постати либерално-демократска држава (105). У складу с тим, Гауланд сматра да Русију треба прихватити такву каква је, незападну, недемократску и нелибералну, са својом легитимном интересном сфером. Исто разумевање показује и према Француској и њиховим искуствима са Немачком. Такође, његово разматрање европске политике показује да Гауланд није начелни противник европског пројекта и приближавања европских држава, посебно као контратега Америци. Европа ће додуше увек бити савезник САД, пише Гауланд, али се времена слепог послушничтва приближавају свом крају (116). Са друге стране, ако европски пројекат пропадне, Гауланд предвиђа поновно одвајање Немачке од Запада. Тако је он зарад европске будућности спреман да уз све немачке патње, од Бенешових декрета не ствара „камен спотицања“ (120). Поново се, дакле, показује да није реч о немачком националисти.

Што се Балкана тиче, Гауланд и ту показује разумевање. Он не жели рестаурацију ни Хабзбуршког царства, нити неку нову Југославију. Ако балкански народи желе своје националне државе, зашто их у томе спречавати и на силу их гурати у неодрживе мултинационалне творевине? По питању разграничења, његов предлог је конференција заинтересованих страна (рачунајући ту и Русију, Грчку и Турску) где би се утврдиле границе. Зашто би Американци и Европљани одржавали у животу Босну и Херцеговину, коју њени грађани не желе (122)?

У поговору се Гауланд враћа на питање Европе, односно неуспех монетарне уније и заједничке валуте, мигрантску кризу, урушавање правне државе и даљи губитак конзервативног идентитета двојца ЦДУ/ЦСУ, те на отпоре који су уочљиви међу становништвом. Реч је о споју конзервативних и демократских снага (торијевска демократија), при чему Гауланд недвосмислено има у виду странку којој припада. У том смислу, његов поговор је нека врста објашњења зашто је напустио ЦДУ и постао суоснивач АфД. Ако ЦДУ никада није била конзервативна партија, ипак је дуго важила за странку која је окупљала и конзервативце. Након што се померила сувише у лево, конзервативци су морали сами да се организују и пронађу алтернативу. Другим речима, нема напетости и раскорака између Гауланда из 2002. и 2017. Оно што се променило су околности.

У Гауландовој интерпретацији, бити конзервативац значи не чинити све што је могуће, него очувати и успорити, држати у равнотежи и одолевати духу времена, супротстављати се „софистима, економистима и калкулантима“, који лепоте земље претварају у новац (92). У основи реч је о песимистичном ставу где се за принципе бори онолико колико је то могуће, и дају концесије када не може другачије (131). Ако се већ сваки пут не може спречити да ствари оду дођавола, то се барем може успорити, а курс понешто изменити, тек толико да се избегне оно најгоре. Све то не звучи импресивно, али као што је својевремено приметио британски конзервативац Роџер Скрутон, левичарске идеје су узбудљиве, али погрешне, конзервативне су мање занимљиве, али исправне. На том трагу, Гауланд не обећава решења за све проблеме, нити нуди „лака решења“ – за шта су он и његова странка, иначе као наводни популисти, стално оптуживани. Уместо општег „ослобођења“, он нуди чвршћа убеђења, догме и табуе, очување и традицију, што је све само не мода. Он зна да је добре ствари лакше разорити него их створити. Такав конзервативизам, који почива на идеји равнотеже и који признаје културне, националне и идентитетске силе,

за аутора постаје животна неопходност, односно једини начин хуманог људског развоја. То је конзервативизам који не жели да сруши модерну, него да је припитоми. Он надмоћи науке, привреде и циљном рационализму, супротставља другачији ум чији су извори у свакодневном уму, животној мудрости и залихама традиције. Он није пусто придржавање за оно што је било јуче, него живи од онога што је вечно. Напослетку, то је конзервативизам који озбиљно узима човекову укореееност у историји и који прихвата као очигледну истину да ниједан народ не може преживети ако му недостаје самосвести, ако није укорееен у сопственој повести, везан за симболе и митове и ако је савладан малодушношћу и сумњом у себе. У немачком случају то значи да она мора прихватити себе и постати нормална, европска држава.

Гауланд у овој књизи доноси оно што је и обећао и са те тачке гледишта му се мало тога може замерити, осим можда недостатак референци. Његов конзервативизам је торијевска демократија. Међутим, за конзервативце остају бројна отворена питања о којима Гауланд не говори. Тако је, на пример, упадљиво да је пропустио да поред осталих компензаторских установа пажњу поклони и цркви, чиме би отворио питање политичког деловања цркава на Западу. Такође, пропустио је и да детаљније разради своје виђење идеје „попречног фронта“, што је значајно питање будући да на другој страни очигледно недостаје слуха за такве замисли. Ако већ постоји пакт између привреде и левице, коме се конзервативци супротстављају, онда ће они у свом „попречном фронту“ остати усамљени. Ни у вези очувања породице и традиција Гауланд не иде довољно далеко. Њему је, наравно, јасно да су оне институције које он жели да очува прилично уздрмане, ако не и потпуно уништене, јер поставља се питање шта значи очување породице у светлу озакоњења истополних бракова? Међутим, институцију породице не угрожава само логика тржишта, него и пренапрегнута држава благостања, која награђује нерад и недисциплину. Дакле, чак и када би „попречни фронт“ у који би ушли противници „турбокапитализма“ био могућ, остаје питање његових реалних домета у смислу остварења конзервативних циљева. Жеља да се човек и његов живот спасу од свођења на економију и утилитаризам је стари конзервативни циљ, остаје међутим питање средстава којима се у новим околностима бори за старе циљеве.